

Testuak interpretatzen ikasteko gakoak

Irakurtzen ongi dakiena aise moldatuko da eskolan, eta lerroartean herren dabilena trakets. Irakasleak ohartu dira eskolan irakurle konpetenteak lortzeko gela barruko jarduna aldatu behar dutenaz. Salamancako (Espainia) Emilio Sánchez katedradunaren pausoak jarraitzen dituzte hobekuntza bilatzen dutenek.

Testuak eta argazkiak:

| ESTITXU EIZAGIRRE KEREJETA |

IRAKURMENA da ongi ikasteko oinarritzko gaitasuna. Lotura zuzena dago irakurtzen eta idazten trebea izatearen eta eskola arrakastaren artean (eta alderantziz, irakurmen eskasaren eta porrotaren artean). Hau horrela da ez hizkuntza eta literatura gaietan soilik, baita zientzietan ere. Ikus Lavoisierrek 1789an Kimikako Oinarritzko Tratatuan idatzia: “Nola hitzak diren ideiak transmititzen dituztenak, ezin da hizkuntza findu zientzia findu gabe, ezta ere zientzia hizkuntzarik gabe; gertakizunak oso egiazkoak izanik ere, eta hauek eragin zituzten ideiak oso justuak izanagatik, inpresio faltsuak baino ez genituzke transmitituko izendatzeko adierazpide zehatzik ez bagenu”.

Irakurmenaren garrantzia islatzeko adibide aproposa jarri digu Josune Erkiziak, Lasarteko Berritzeguneko Ikasteko Irakurri mintegiko arduradunak: “Diagnosi ebaluaketetan ere ikusten da, konpetentzia guztiak iragazten dira irakurketaren filtrotik. Adibidez, hiritartasuna. Pertsona baten hiritartasun gaitasuna neur dezakegu froga askoren bidez. Baina nola pasa DBH2. mailako guztiei froga hori? Irakurketa-

ren bidez. Irakurketa da galbahea, eta hor ongi ez dabilenak ez daki ongi erantzuten, nahiz hiritartasun gaitasun handia izan”.

Irakurmenean herren

Irakurmenak berebiziko garrantzia badu, nola dabilta ikasleak gaitasun horretan? Nazioartean DBHko ikasle denei egiten zaion PISA azterketek neurtzen dute irakurketa konpetentzia. PISAk horrela definitzen du irakurmena: “Irakurleak testu idatziak ulertzeko, erabiltzeko eta aztertzeko duen gaitasuna da”. Gema Lasarte Magisteritzako irakaslea da EHUko Gasteizko campusean. Literatur kritikaria ere bada, eta irakurketa nola hobetu du aztergaietako bat. Bera ados dago PISA frogak eskatzen duenarekin: “PISAn eskatzen dute benetan irakurketa konpetente bat dena. Baina eskatzen diegun hori ez diegu irakasten”. Berritzegunean ere PISAko definizioa dute oinarri, Josune Erkiziak kontatzen duenez: “PISAk gradazio bat egiten du eta esaten du irakurle gaitu batek informazioa aukeratu, interpretatu eta analisi kritikoa egiteko gai izan behar duela. Horren guztiaren azpian gauza asko dago”.

2013ko abenduan argitaratuko dira aurtengo PISAko datuak, eta bitartean dauzkagun azkenak 2009koak dira. Horien arabera, Nafarroak 497 puntu ateratu zituen eta EAEk 494. Espainiako Estatuko batz-bestekoaren gainetik (481 puntu), baina zerrendaburu den Finlandiatik oso behera (536 puntu). Josune Erkiziak kontatzen duenez: “PISA-rekin eta antzerako frogan emaitzekin ikusten da irakurmena hobetu beharra dagoela. Irakasleek formazioa eskatzen zuten eta

“Zerbait irakurri dugunean irakasleak laburpentxo bat egin behar du. Beti. Horrela, ikasleak ohartzen dira irakurtzen dugun guztiak duela ondorio bat. Unea iritsiko da laburpena ikasleek egingo dutena. Baina hori prozesu luzea da, ez da egun batetik bestera egiren”

Josune Erkizia

Irakurritakoa “ulertzeak” esan nahi du testuko informazio guztitik irizpide batzuen arabera hautaketa egin dugula, hautatutako informazio hori antolatu dugula eta txertatu egin dugula lehendik genituen jakintzetan.

Emilio Sánchez Salamancako katedradunak formakuntza sistematizatuta zeukanez, berarekin harremanetan jarri ginen eta hiru urte daramatzagu Berritzegunean formakuntza eskaintzen”. Hiru urtean bailarako 17 ikastetxerekin landu dute irakurketa ulerkorra eta pozik daude emaitzekin: “Irakasle horiek beren praktika hobetzen ari direla ikusten dugu”.

Irakurketa ulerkorra lantzeko ez da baliabide eta denbora gehiago behar

Emilio Sánchez eta taldearen artikulua irakurrita (Interneten eskuratuko duzu, *Un protocolo para Observar cómo los Profesores Ayudan a sus Alumnos cuando Leen Textos en el Aula*) jabetuko gara irakurmena lantzeko sekretuaz. Zorionez, ez da baliabide eta denbora gehiago behar, klasean berez egiten den irakurketa kontzienteki lantzea da gakoa. Erkiziak azaldu digune, “abiapuntua horixe da, irakasleak

jakin behar du zer eratako praktika egiten duen klasean. Kontzientzia hartu behar du. Horretarako parean mailaketa bat behar du, bikaintasuna non dagoen eta zer maila dau den azaltzen duena. ‘Ni non nago? Hementxe, haxe da nik egiten dudana’. ‘Hurrengo pausoa zein da?’ Haxe, eta bidea jartzen diogu pauso hori nola eman azaltzeko”. Formazio ikastaroan eskolako eguneroko dinamika erantzuna ematen zaio: “Ez gara ari irakurzaletasuna sustatzeaz, literatura mundua eragiteaz. Guk lantzen dugun esparrua ikasteko irakurtzea da. Ikasleak ezagutza iturriaz jabetzea. Irakasleak unitate didaktikoak erabiltzen ditu ezagutza transmititzeko. Gure formakuntza horretara mugatzen da, unitate didaktikoetan irakurketa nola landu aztertzea. Unitate didaktiko horiek edo proiektu horiek aurrera eramateko betidanik beharrezkoa izan da irakurtzea. Irakurketa horiek nola kudeatu?”.

Lau oinarriak

Erkiziak formazio saioetan lantzen dituzten lau oinarriak honela azaldu ditu: “Irakasleak irakurketa planifikatu egin behar du, pentsatu behar du irakurri aurretik zer mezu ematen dizkien ikasleei. Irakurtzen ari diren bitartean nola lagundu landu behar du. Ebaluatzeak garaian nola galdetu aztertu behar du. Eta bukaeran irakurketa horiek nola itxi ikasi behar du”.

Banaka aztertuko ditugu. Planifikatzerakotan, Erkiziaren hitzetan, “irakaslea da motibazioa lortuko duena. Irakurragia ongi aurkezten badu, zertarako irakurri behar dugun eta zergatik zehazki testu hau azaltzen badu, motibagarriago egingo du irakurketa”. Planifikazio garaian ikasleengandik espero dena argi uztea ere oso garrantzitsua da: “Irakasle batek, besterik gabe esan dezake: ‘Hor daukazu, hasi irakurtzen testua’. Ez du esan zertan nahi duen arreta jartzea, zer helbururekin irakurri behar dugun, edo zer egin behar dugun gero irakurketa horrekin, eta ikaslea hasten da irakurtzen dena buruan eduki nahian. Egoera horretan ikaslea oso galduta dago”. Hasieratik helburuak garbi dituen ikaslea, berriz, autoeduketa lantzen iristen da. Alegia, “ikasleak irakurri bitartean jakingo du ea helburuetara iristeko moduan den edo ez, bada ki ulertu duen edo berriro irakurri behar duen testua, edo zertan eskatu behar duen laguntza... Bere buruaren jabe egiten da. Autoeduketa oso puntu garrantzitsua da edozein ikaskuntza prozesutan”.

Irakurri bitartean irakasleak ematen duen laguntza izan daiteke erregulatzailea edo inbasiboa. Erregulatzailea da, adibidez, ordu-ra arte ikasitakoa laburtu eta hurrengo galdera planteatzea, edo helburua zein den gogo-

Josune Erkizia,
ezkerreko irudian.
Lasarteko
Berritzegunean
Ikasteko Irakurri
mintegiko
arduraduna da.
Eskuineko irudian,
Gema Lasarte,
Gasteizko
Magisteritzako
irakaslea.

ratu eta galdera jaulkitzea, edo erantzuna bilatzeko moduren bat proposatzea... Inbasiboa, berriz, zuzenean erantzuna ematea edo bi erantzun aukeran jartzea. Laguntza erregulatzaileek gehiago irakasten dute, eta ikasleak aktiboki hartzen du parte prozesuan.

Ebaluatzeak orduan, kontuan hartu behar da irakurritakoa “ulertzeak” zera esan nahi duela, testuko informazio guztitik irizpide batzuen arabera hautaketa egin dugula, hautatutako informazio hori antolatu dugula eta txertatu egin dugula lehendik genituen jakintzetan. Hau horrela izanik, ebaluatzerakoan kontuan hartu behar da ea benetan garrantzizkoa dena galdetzen den edo dena izan daitekeen galdetua.

Eta itxiera da Erkiziak asko azpimarratzen duen zutabea: “Zerbait irakurri dugunean irakasleak laburpentxo bat egin behar du. Beti. Horrela, ikasleak ohartzen dira irakurtzen dugun guztiak duela ondorio bat. Eta bukaera izango da irakasleak planifikazioan markatu duena, irakurri aurretik ikasleari arreta zertan jarri eskatu dion hori. Bukaera ondorioak ateratzera ohitzen badira, unea iritsiko da irakasleek egin ordez ikasleek egingo dutena. Baina hori prozesu luzea da, ez da egun batetik bestera egiten”. Gaineratu duenez: “begira zer ikasi dugun, hau eta hau; eta zertarako? honetarako eta honetarako”; itxiera horrekin zentzua hartzen du ikasi dugunak”. Itxierak badu beste funtzio bat, irakurmenean herren dabilatzan ere ikastea: “Gaitasun handiagoa dutenek berehala harapatzen dute ondorioa, baina gaitasunik ez dutenek ez. Horrekin ziurtatzen duzu irakurtzeko eta interpretatzeko halako gaitasunik ez dutenei, behintzat laburpen horretan zerbait geratuko zaiela”.

Agerian geratu denez, irakaslea da irakurmena lantzeko klabea. Irakaslea da irakurketa esanguratsua egiten duena, irakurtzeari zentzua ematen diona. Horretan bat datoz Erkizia eta Lasarte. Erkiziaren esanetan, “irakasleak, eredu izanez, moldatu egiten ditu ohiturak. Irakasleak ez du azaltzen testuaren edukia zein den, baina ikasleen arreta bideratzen du, berak azpimarratzen du momentuoro inportantea zer den”. Lasartek irakasleen beraien gaitasunaz galdetu du, ordea: “Kontua da guri Irakasle eskolara jendea irakurtzen eta idazten jakin gabe iristen zaigula. Irakaslea, lehenik bera da irakurri behar duena. Eguneror!”.

Nork heldu behar dio gaiari adarretatik?

Eskolako curriculumak zeharlerrotzat dauka irakurmena. Josune Erkiziak dioenez, “ondo jarrita dago, gaitasun bezala, bere azpi gaitasunekin eta zeharkakoa da. Ez da berariaz hizkuntza arloko gai bat, edozein arlo ikasteko irakurri beharra daukagu, pentsa historian eta natur zientzietan zenbat irakurri behar den! Irakasle horiek gaituta egon behar dute irakurketa ongi

kudeatzeko. Formatu egin behar da horretarako, eta ez dakit irakasle eskolan nahiko formazio eskaintzen den”. Gema Lasartek ere unibertsitatean irakasleak formatzerakoan irakurmena indartu beharra ikusten du: “Irakasleen forma-

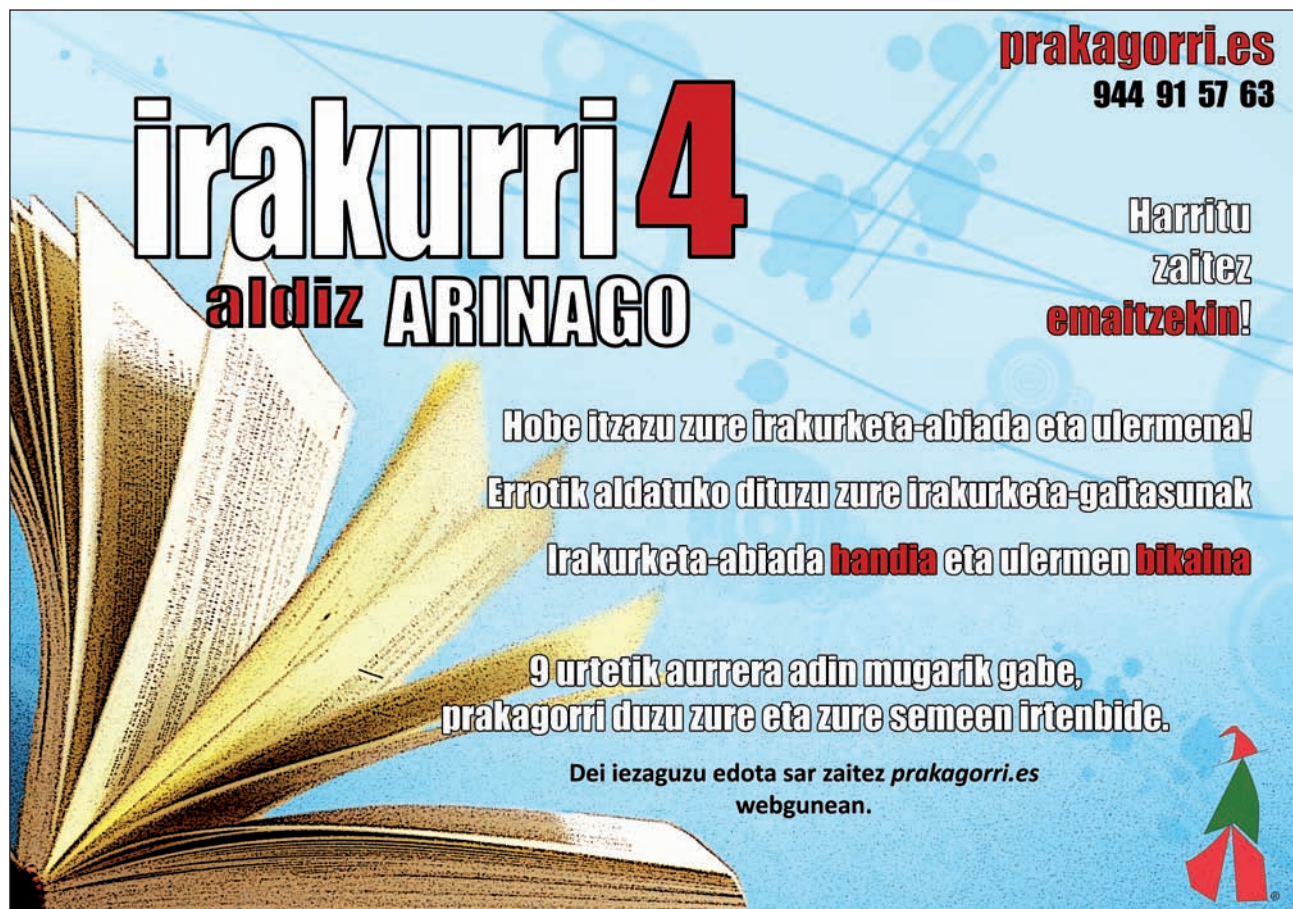
kuntzan pisu handiagoa beharko luke irakurmenak, goitik behera markatuta eta ez borondatez formazio ikastarotan izen ematera mugatu. Irakasle eskolan askotan esaten dugu, Magisteritzan ikasgai bat izan behar du”.

Beraz, curriculumak zeharlerrotzat dauka, baina Magisteritza eskolan berariazko formakuntzarik jasotzen ez denez, orokortuz esan daiteke eskoletan irakurmena ia

hizkuntza eta literatura klaseetan bakarrik lantzen dela. Josune Erkiziak formazio saioetan ikusi du arazo hau: “Lehen Hezkuntzatik datozen irakasleekin abantaila bat daukagu, bakoitzak hainbat arlo gidatzen dituela. Baina Bigarren Hezkuntzatik datozen irakasle ia denak hizkuntzakoak dira. Muga edo horma hori haustea oso zaila da, badirudi irakurketa hizkuntza irakasleen gauza dela, eta hor badugu irabazi beharreko eremua”. Gema

“Jendarteak irakurketaren kultura indartu behar du. Irakurtzen dakienak mundua interpretatzen daki. Gaurko gizartean jasaten dugun informazio anabasaren aurrean galbahea ematen dizu, zure iritzia garatu dezakezu”

Gema Lasarte

irakurri 4
aldiz ARINAGO

prakagorri.es
944 91 57 63

Harritu zaitez emaitzekin!

Hobe itzazu zure irakurketa-abiada eta ulermena!
Errotik aldatuko dituzu zure irakurketa-gaitasunak
Irakurketa-abiada handia eta ulermen bikaina

9 urtetik aurrera adin mugarik gabe, prakagorri duzu zure eta zure semeen irtenbide.

Dei iezaguzu edota sar zaitez prakagorri.es webgunean.

Ikasleak irakurri aurretik jakin behar du zein den irakurketaren helburua, irakurtzerakoan zertan jarri behar duen arreta. Galduta dago bestela. Irakaslea da irakurri aurretik hasi eta ondorioekin bukatu arte ikasleen arreta gidatu behar duena.

Lasartek ere salatzen du akats hori: “Irakurketa ez da hizkuntza eta literaturako ikasgai bat bakarrik, pentsamendu logikoa matematikarena bakarrik ez den bezala. Matematikako edo kimikako irakaslea, denak dira irakurketa gaitasunen irakasle”.

Lasartek azaldu duenez, gainera, ikasleentzat zailtasun handiena duten testu generoak ez dira hizkuntza eta literatura ikasgaietakoak: “Haur Hezkuntzan hasten dira irakurketarekin, eta nik uste oso ondo doala, ahozko literaturari lotua. Lehen Hezkuntzan narrazioak irakurriz hasten dira, eta ongi jarraitzen du kontuak. Zergatik ez dute arazorik narrazioekin? Bizitzan ere denbora osoa narratzen pasatzen dugulako, gauzak kontatzen ditugulako.

Baina testu informatiboekin hasten garenan datoz komeriak. Zergatik? Azalpen testua zailagoa da, jakintza berri asko ematen du, eguneroko bizitzan oso gutxitan ematen ditugu azalpen erabat berriak... Hor lagundu behar zaio ikasleari, baina non daude azalpen testuak? Literaturako ikasgaian? Hain juxtu zientzietan. Kimikako testu batekin arazoa duenean hor behar du laguntza”.

Eskolak kompetentzia, etxeak zaletasuna

Gema Lasartek etxeak eta eskolak elkar lagundu behar dutela gogoratu digu: “Esko-

laren funtzioa da irakurle kompetenteak lortzea. Eta jendartearen eta familiaren zeregina da irakurzaletasuna bultzatzea eta balioa ematea. Bietan gaude galduak, eskolak ez ditu kompetenteak egiten eta gizartean irakurtzea gaizki ikusia dago, lotsagarri”. Ganoraz irakurtzeak kriterioak ematen dizkigula ondorioztatu du: “Jendarteak, familiak, kultura hori, balore hori indartu behar dugu. Irakurtzen dakienak mundua interpretatzen daki, bere burua ezagutzen, baditu arma batzuk. Gaurko gizartean jasaten dugun informazio anabasaran aurrean galbahea ematen dizu kultura horrek, zure iritzia garatu dezakezu”.

Erkiziak literatur tertuliak eta irakurketa dialogikoak (guraso, ikasle eta irakasleak elkartu ditzakeenak) gomendatu ditu: “Tertulia horiek besteen beharraz jabetzen gaituzte. Azpiko mezua da ikasteko eskola ez dela nahikoa, komunitate osoaren beharra dagoela. Konpartitzen dugun unetik zentzu bat hartzen du irakurketak, eraiki egiten dut irakurketa eta iristen naiz nire burua bera bakarrik iritsi ez den leku batera. Irakurketatik harago doa, ahozko adierazpenak sekulako indarra du, iritziak eman behar ditugu eta mintzamena garatzeko modua da”. ■

